

Inhoud

115e jaargang 2002
nummer 1

**Kort verslag van het lezersonderzoek uitgevoerd
onder TvG-abonnees**

5

Artikelen

L. de Blois

**De crisis van de derde eeuw na Chr. in het
Romeinse Rijk**

7

De crisis van de derde eeuw na Chr. was geenszins een mythe. Het plunderen door passerende legers, roof in onveilige oorlogsgebieden, epidemieën en bevolkingsdaling waren reële verschijnselen in het Romeinse Rijk. Ook buiten de oorlogsgebieden, zo laat De Blois zien, was sprake van een algemene crisis die uiteindelijk de staat en maatschappij van de late oudheid inluidde.

Liesbet Nys

**De ruiters van de Apocalyps. 'Alcoholisme,
tuberculose, syfilis' en de degeneratie in
medisch België, circa 1870-1940**

26

De grootste plagen voor de mensheid in het laat-negentiende eeuwse wereldbeeld waren alcoholisme, tuberculose en geslachtsziektes. In dit artikel wordt onderzocht hoe Belgische medici de verbanden zagen tussen deze drie plagen. Daarachter blijkt angst schuil te gaan voor fysieke en morele decadentie en degeneratie met de daaraan verbonden sociale en politieke consequenties.

Theoretische geschiedenis en historiografie

Harry Jansen

**Cultuur- en Maatschappijgeschiedenis.
Ideaaltypische theorie en historiografische
praktijk**

47

Peter Rietbergen

Wat is toch cultuurgeschiedenis? Niet zozeer een reactie alswel een reflectie

Harry Jansen

Cultuurgeschiedenis, reactie en een reflectie

In 1988 plaatste Hans Righart cultuur- en maatschappijgeschiedenis tegenover elkaar op basis van hun theoretische uitgangspunten. Jansen houdt het gesignaleerde onderscheid tussen de twee ideaaltypen opnieuw tegen het licht in deze bijdrage nu beide takken van geschiedschrijving qua theoretische onderbouwing nog verder uit elkaar zijn komen te liggen. Ook onderzoekt hij de mogelijkheid van een derde ideaaltype dat beter aansluit bij de bestaande historiografie. Cultuurhistoricus Rietbergen voelt zich hierdoor gestimuleerd tot een reflectie op zijn benadering van cultuurgeschiedenis. Jansen sluit af met een reactie.

G. Oonk

Het globaliseringsdebat met en zonder geschiedenis

Globalisering heeft geleid tot een breed debat waar veel historici opmerkelijk genoeg aan voorbijgaan. In dit beprekingsartikel wordt de stand van zaken geschetst inzake de definitie van globalisering en de periodisering van het verschijnsel. Oonk bepleit een benadering met een duidelijk historisch perspectief.

István Bejczy

Hommage aan Susan Reynolds

Henk Teunis

Susan Reynolds en haar Leenman

Boekbesprekingen

G.J. Ligthart, **Culturele Fylogese. Over vooruitgang, stilstand en loop der geschiedenis, of waarom niet iedereen ontwikkeld is** (G. Van Themse)

Ø. Andersen, **Im Garten der Rhetorik. Die Kunst der Rede in der Antike** (M. van der Poel)

J. Bleicken, **Augustus, einie Biographie** (J.A. van Rossum)

S. Goldhill (ed.), Being Greek under Rome. Cultural identity, the second sophistic and the development of Empire (O. Hekster)	107
W. Ball, Romes in the East (J.W. Drijvers)	109
G. Schneibelreiter, Die barbarische Gesellschaft. Mentalitätsgeschichte der europäischen Achsenzeit 5.-8. Jahrhundert (R. Meens)	111
S. Patzold, Konflikte im Kloster. Studien zu Auseinandersetzungen in monastischen Gemeinschaften des ottonisch-salischen Reichs (P. Bange)	113
H. Thomas, Jeanne d'Arc. Jungfrau und Tochter Gottes (M. Boone)	114
A.J. Kosto, Making agreements in medieval Catalonia (H. Teunis)	116
N. Reinhardt, Macht und Ohnmacht der Verflechtung. Rom und Bologna unter Paul V (E.O.G. Haitzma Mulier)	118
R. van Oers, Dutch town planning overseas during VOC and WIC Rule (1600-1800) (R. Hockstra)	120
E.M. Jacobs, Koopman in Azië (H. Bonke)	123
R. Prud'Homme van Reine, Schittering en Schandaal. Biografie van Maerten en Cornelis Tromp (J. de Haan)	125
A. Martin, Napoleon the novelist (A.J.C.M. Gabriëls)	127
J. Joor, De adelaar en het lam. Onrust, opruiing en onwilligheid in Nederland ten tijde van het Koninkrijk Holland en de inlijving bij het Franse Keizerrijk (1806-1813) (W.P. Secker)	129
J. Tollebeek, Geschiedenis en cultuur in de Franse Romantiek (A. Jourdan)	131
J. Verhey, The spirit of 1914. Militarism, myth and mobilization in Germany (I. Tames)	134
P. Berger, Im Schatten der Diktatur. Die Finanzdiplomatie des Vertreters des Völkerbundes in Österreich, Meinoud Marinus Ros van Tonningen 1931-1936 (J. Bosmans)	136
C. Fasseur, Wilhelmina. Krijgshaftig in een vormeloze jas (M. Grever)	138
C. R. Browning, Nazi Policy, Jewish workers, German killers (I. de Haan)	141
D. Craven, Abstract expressionism as cultural critique. Dissent during the McCarthy Period (Th. Mentjox)	143
L. Giebels, Soekarno. President. Een biografie 1950-1970 (J. de Jong)	145

P. Frankel, An ordinary atrocity. Sharpeville and its massacre (G. Verbeeck)	14
K. J. Bade, Europa in bewegung. Migration vom späten 18. Jahrhundert bis zur Gegenwart (C. van Eijl)	14
A. Felling, e.a., (red.), Individualisering in Nederland aan het eind van de twintigste eeuw. Empirisch onderzoek naar omstreden hypothesen (P. Derkx)	15
S. Tormey, Agnes Heller (M. Becker)	15

Aankondigingen 15

W. Procurator, **Kroniek** (N. Lettinck)
H. Reenders (ed.), **De gereformeerde zending in Midden-Java, 1859-1931. Een bronnenpublicatie**
(K. Ribbens)

In memoriam 15

Hans Righart

Rectificatie

In het vorige nummer TvG 114 (2001) 4 is een fout geslopen in de recensie van het boek *Political History of Belgium from 1830 onwards*. Dit boek is geschreven door Els Witte, Jan Cracybeckx en Alain Meynen en niet door Els de Witte.

Inhoud

115e jaargang 2002
nummer 2

Artikelen

Stijn Bussels en Bram van Oostveldt

**De traditie van de *tableaux vivants* bij de
plechtige intochten in de Zuidelijke
Nederlanden (1496-1635)**

166

Hoevel het tableau vivant in de plechtige intochten van de Zuidelijke Nederlanden een verrassend boeiende evolutie heeft doorgemaakt, is hier vanuit theaterhistoriografisch oogpunt bitter weinig onderzoek naar verricht. Met dit artikel wordt getracht die leemte op te vullen. Dit theatrale fenomeen uit de vroegmoderne geschiedenis wordt hier benaderd vanuit de lichamelijke, politieke en artistieke aspecten.

Lambert J. Giebels

**Slotakte van de kwestie Nieuw-Guinea. De
'Act of free choice' van 1969**

181

Had de Nederlandse regering, die nillens willens betrokken raakte in de slotakte van het Nieuw-Guinea drama, de Act of free choice van 1969, voor de Papoeabevolking een beter resultaat kunnen behalen? Zal de kwestie Nieuw-Guinea ons blijven achtervolgen, nu de beweging voor een vrij Papoea zich tegenover Jakarta beroept op Nederlandse beloften in het verleden?

Theoretische geschiedenis en historiografie

Jaap C. den Hollander

Historisch bewustzijn

195

Het historisch besef staat volop in de belangstelling, mede dankzij de commissie-De Rooy. Maar wat moeten we er onder verstaan? Eén ding is duidelijk. Het historisch bewustzijn is geen exclusief bezit van historici. Het moet daarom kunnen worden verklaard met behulp van algemene cognitieve begrippen als waarneming, geheugen en reflectie. Maar welke algemene waarnemingstheorie kan verklaren wat historici doen?

B.A. Oespenski

**Het dualistische karakter van de Russische
middeleeuwse cultuur**

Vertaald en ingeleid door Sander Brouwer

215

In dit artikel, deel van een groter werk over koopman Afanasi Nikitins Reis over de Drie Zeeën (1468-1475) beschrijft Boris Oespenski, semioticus, cultuurhistoricus en taalkundige, de voorstellingen in de Oudrussische cultuur over 'reine' en 'onreine' geografische ruimtes en het systeem van culturele classificaties dat aan deze indeling ten grondslag ligt. Basisidee is dat in het Oudrussische wereldbeeld een sterk dualistisch classificatie-mechanisme domineert. Onder andere wordt ingegaan op Russische middeleeuwse voorstellingen over het paradijs, over paradijselijke landen ergens ver weg en over het Moskouse rijk als het derde Rome.

A.C.A.M. Bots

**Geschiedenis en duurzaamheid: iets met elkaar
van doen?**

231

Ecologische geschiedenis is, zeker in Nederland, een nog onderontwikkeld gebied, dat evenwel indringende vragen oproept. Is het ecologische vraagstuk alleen van vandaag of begeleidt het de mensheid al vanaf lang geleden? Dwingt het vraagstuk de historicus niet uit een zuiver wetenschappelijk isolement te treden teneinde een bijdrage te leveren aan de debatten van vandaag?

Jeroen Duindam

**Van cohabitatie naar coëxistentie? Hofhouding
en staatsbestuur in vroeg-modern Europa**

254

In deze bespreking van recente literatuur worden enkele hoofdvragen rond het hof in vroeg-modern Europa naar voren gebracht. Achtergrond is de verschuivende relatie tussen de 'staat' en de 'hofstaat', anders gezegd vorstelijk huishouden en landsbestuur. Het huishouden was aanvankelijk hoofdgegeven, de bureaucratie bijzaak, zowel in getal als in gewicht. Beide onderdelen breidden uit, en behielden tal van formele en informele verbindingen. Pas in de loop van de achttiende eeuw werd de onderlinge verhouding van deze sferen in de meeste landen afstandelijker. De politieke geschiedschrijving doet er goed aan de besluitvorming aan het hof opnieuw te bezien, en daarbij meer ruimte te laten aan de invloed van hovelingen en vrouwen.

Boekbesprekingen

274

- J. Leerssen, A. Rigney (eds.), *Historians and Social Values* (A. De Baets) 274
- J.N. Bremmer, *The Rise and Fall of the Afterlife* (P.W. van der Horst) 276
- D. Fokkema, F. Grijzenhout (red.), *Nederlandse cultuur in Europese context 1650-2000: Rekenschap* (A.H. Huussen jr.) 278
- M. Munn, *The School of History. Athens in the Age of Socrates* (J. Blok) 280
- K.W. Welwei, *Sub corona vendere. Quellenkritische Studien zu Kriegsgefangenschaft und Sklaverei in Rom bis zum Ende des Hannibalkrieges* (H.W. Pleket) 282
- C.A. Barton, *Roman Honor. The Fire in the Bones* (A. van Hooff) 283
- G. de Kleijn, *The water supply of ancient Rome* (A. Wilson) 285
- U. Hartmann, *Das palmyrenische Teilreich* (L. Dirven) 287
- J.R. Curran, *Pagan City and Christian Capital. Rome in the Fourth Century* (J.W. Drijvers) 289
- B. Croke, *Count Marcellinus and his Chronicle* (H. Teitler) 292
- P. Horden, N. Purcell, *The corrupting sea. A study of Mediterranean history* (P. Erdkamp) 294
- H. Kennedy, *The armies of the Caliphs. Military and Society in the Early Islamic State* (E. Rooms) 297
- S. van der Putten, *Een heilig volk is geboren. Opkomst en ondergang van een christelijke staatsideologie uit de vroege Middeleeuwen (c. 750-900)* (M. Veerkamp) 298
- K. Görich, *Die Ehre Friedrich Barbarossas. Kommunikation, Konflikt und politisches Handeln im 12. Jahrhundert* (R.C. van Caenegem) 300
- H. Nicholson, *The Knights Templar. A New History* (A.H. Bredero) 301
- P. Williams, *Philip II* (J. Koopmans) 303
- D. Erasmus, *Het boek tegen de barbarij* (B. Breij) 306
- N. Tyacke, *Aspects of English Protestantism c. 1530-1700* (D. Onnekink) 308
- O. Gelderblom, *Zuid-Nederlandse kooplieden en de opkomst van de Amsterdamse stapelmarkt (1578-1630)* (P. van Royen) 309
- E. van Veen, *An inquiry into the Portuguese decline in Asia 1580-1645. Decay or Defeat?* (A.A. Trouwborst) 311
- H. Deceulaer, *Pluriforme patronen en een verschillende snit. Sociaal-economische, institutionele en culturele transformaties in de kledingsector in Antwerpen, Brussel en Gent, ca. 1585- ca. 1800* (J. Kamermans) 312

D.J. Penslar, <i>Shylock's Children. Economics and Jewish Identity in Modern Europe</i> (R.G. Fuks-Mansfeld)	314
J. Kloek, W. Mijnhart m.m.v. E. Koolhaas-Grosfeld, 1800. <i>Blauwdrukken voor een samenleving</i> (A.H. Huussen jr.)	316
A. Sens, <i>Mensap, heiden, slaaf. Nederlandse visies op de wereld rond 1800</i> (P. Plet)	318
I. Woloch, <i>Napoleon and his collaborators. The making of a dictatorship</i> (A.J.C.M. Gabriëls)	319
V. Viaene, <i>Belgium and the Holy See from Gregory XVI to Pius IX (1831-1859). Catholic Revival, Society and Politics in 19th-Century Europe</i> (J. Art)	322
U. Altermatt, <i>Katholizismus und Antisemitismus. Mentalitäten, Kontinuitäten, Ambivalenzen. Zur Kulturgeschichte der Schweiz 1918-1945</i> ; O. Blaschke, <i>Katholizismus und Antisemitismus im Deutschen Kaiserreich</i> ; O. Blaschke, A. Mattioli (eds.), <i>Katholischer Antisemitismus im 19. Jahrhundert. Ursachen und Traditionen im internationalen Vergleich</i> ; L. Saerens, <i>Vreemdelingen in een wereldstad. Een geschiedenis van Antwerpen en zijn joodse bevolking 1880-1944</i> ; G. Jucquois, P. Sauvage, <i>L'invention de l'antisémitisme racial. L'implication des catholiques français et belges (1850-2000)</i> ; D.I. Kertzer, <i>The Popes Against the Jews. The Vatican's role in the rise of modern anti-semitism</i> (Th. Salemink, M. Poorthuis)	324
P.J. Margry, <i>Teedere Quaesties: religieuze rituelen in conflict. Confrontaties tussen katholieken en protestanten rond de proces-siecultuur in 19e-eeuw Nederland</i> (P. de Coninck)	326
R. van Raak, <i>In naam van het volmaakte. Conservatisme in Nederland in de negentiende eeuw van Gerrit Jan Mulder tot Jan Heemskerk Azn.</i> (H. Langeveld)	329
D. van Dalen, L.E.J. Brouwer, <i>een biografie</i> (L. Steenvoorden)	331
J. Touwen, <i>Extremes in the Archipelago. Trade and economic development in the Outer Islands of Indonesia, 1900-1942</i> (E. Spaan)	333
S. Creuzberger e.a. (eds.), <i>Kommocnizm, terror, tsjelovek: tsjornaja kniga kommoenizma; diskoessionnyje stat'i</i> (R. Veltmeijer)	335
H. Albers, <i>Zwischen Hof, Haushalt und Familie. Bäuerinnen in Westfalen-Lippe (1920-1960)</i> (F. Hendrickx)	338
H. Marcuse, <i>Legacies of Dachau. The Uses and Abuses of a Concentration Camp, 1933-2001</i> (P. Schulten)	340
D. Hellema, <i>Neutraliteit en vrijhandel. De geschiedenis van de Nederlandse buitenlandse betrekkingen</i> (J.W. Brouwer)	342
G. Bossuat, N. Vaicbourdt (eds.), <i>Etats-Unis, Europe et Union Européenne. Histoire et avenir d'un partenariat difficile (1945-1999)</i> (G. van Roon)	343
J. Power, <i>Like water on stone. The story of Amnesty International</i> (H. Reiding)	345

J.W. Brouwer, J. van Merriënboer, <i>Van buitengaats naar Binnenhof - P.J.S. de Jong, een biografie</i> (L. Giebels)	347
--	-----

Aankondigingen	350
-----------------------	------------

K. Ghosh, <i>The Wycliffite Heresy: Authority and the Interpretation of Texts</i> (I. Bejczy)	350
H.Th. M. Lambooi, J.A. Mol (red.) m.m.v. M. Gumbert-Hepp en P.N. Noomen, <i>Vitae Abbatum Orti Sancte Marie. Vijf abtenlevens van het klooster Mariëngaarde in Friesland</i> (J. Savelkouls)	351

Inhoud

115e jaargang 2002
nummer 3

Artikelen

Peter Raedts

Ter verdediging van kerk en vaderland. Het middeleeuwse verleden tussen Renaissance en Verlichting

356

In alle toonaarden hebben humanisten hun afkeer beleden van de duistere periode tussen de val van Rome en de herleving der letteren in hun eigen tijd. Toch hebben zij zich wel degelijk uitvoerig met de middeleeuwse geschiedenis beziggehouden. Dit artikel wil deze kloof tussen historische theorie en praktijk onderzoeken en een antwoord proberen te vinden op de vraag waarom het middeleeuwse verleden de humanisten ondanks hun vooroordelen tegen die tijd bleef intrigeren.

Patrick Dassen

De wetten van mens en maatschappij. S.R. Steinmetz en de ontwikkeling van de sociologie in Nederland rond 1900

383

Het werk van een van de grondleggers van de Nederlandse sociologie, S.R. Steinmetz (1862-1940), is representatief voor de sterke positivistische zienswijze van de academische wereld in Nederland rond 1900. Aan de andere kant lijkt hij met zijn pleidooi voor de oorlog en zijn verzet tegen het 'dogma van de menselijke gelijkheid' een on-Nederlandse figuur. Maar was Steinmetz wel zo'n onverschrokken sociaal-darvinist? Een pleidooi voor 'lezen in context'.

Theoretische geschiedenis en historiografie

Herman Simissen

Het Einde van de Geschiedenis heroverwogen. Fukuyama, Kojève, Hegel en Kant

403

*In debatten over actuele ontwikkelingen in de internationale politiek wordt veelvuldig verwezen naar het geruchtmakende in 1992 verschenen boek *The end of history and the last man* van de Amerikaanse publicist Francis Fukuyama. De wijze waarop Fukuya-*

ma de idee van het einde van de geschiedenis gebruikt is echter bepaald aanvechtbaar. Simissen betuigt in zijn bijdrage de waarde van het omstreden boek als apologie voor de liberale democratie.

Ed Jonker

Ijkkpunten in hun hermeneutische context

423

Het Ijkkpuntenproject is voltooid. Het werd geboren uit bezorgdheid over de Nederlandse identiteit. Des te opvallender is de onzichtigheid waarmee het nationalisme benaderd wordt. Er rijzen meer vragen. In drie van de vier verschenen syntheses, over de ijkkpunten 1800, 1900 en 1950 wordt gretig gebruik gemaakt van het concept modernisering. Is dat historisch verantwoord? Besteden deze cultuurhistorische analyses nu te veel of te weinig aandacht aan politiek en economie? En waarom is er eigenlijk geen overkoepelende synthese geschreven?

Peter Rietbergen

Terug naar de Méditerranée

434

Ruim een halve eeuw na de verschijning van Fernand Braudels inspirerende werk, La Méditerranée et le Monde méditerranéen à l'époque de Philippe II, blijft de sociale en economische geschiedenis van het Middellandse Zeegebied velen fascineren. Een overzicht van de in recente jaren verschenen literatuur.

Boekbesprekingen

E. Jonker, *Historie. Over de blijvende behoefte aan geschiedenis* (W.J. van der Dussen)

441

J.C. Chasteen, *Born in blood and fire. A concise history of Latin America* (T. de Vries)

443

J. van Gerwen en M.H.D. van Leeuwen, *Zoeken naar zekerheid. Risico's, preventie, verzekeringen en andere zekerheidsregelingen in Nederland, 1500-2000* (V.Veldheer)

445

A. Kohnle en F. Engchausen, *Zwischen Wissenschaft und Politik. Studien zur deutschen Universitätsgeschichte* (L. Dorsman)

449

G. Leick, *Mesopotamia. The invention of the city* (W.H. van Soldt)

451

L. Schneider, C. Höcker, *Die Akropolis von Athen. Eine Kunst- und Kulturgeschichte* (B. de Jongh)

454

P. Henriot, *La parole et la prière au Moyen Âge. Le Verbe efficace dans l'hagiographie monastique des XIe et XIIe siècles* (R. Nip)

455

E. Hunt en J. Murray, *A History of Business in Medieval Europe, 1200-1550* (D. de Boer)

457

M. Carlier, *Kinderen van minne? Bastaarden in vijftiende-eeuws Vlaanderen* (P. Bange)

462

H. Cools, <i>Mannen met macht. Edellieden en de Moderne Staat in de Bourgondisch-Habsburgse landen (1475-1530)</i> (J. Dumolyn)	463
G.K. Waite, <i>Reformers on stage. Popular drama and religious propaganda in the Low Countries of Charles V, 1515-1556</i> (A. van Dijkhoorn)	465
I. Bejczy, <i>Erasmus and the Middle Ages. The Historical Consciousness of a Christian Humanists</i> (Z. von Martels)	467
B.R. Smith, <i>The Acoustic World of Early Modern England. Attending to the O-factor</i> (P. Rietbergen)	469
J.L. Price, <i>Dutch Society, 1588-1713</i> (M. Prak)	470
P. Schmidt, <i>Spanische Universalmonarchie oder "teutsche Liberteit". Das spanische Imperium in der Propaganda des Dreissigjährigen Krieges</i> (R. Fagel)	472
H. Jamin en M. Huisman, <i>Kennis als opdracht. De Universiteit Utrecht 1636-2001</i> (H. de Waardt)	474
J.W. Drijvers, J. de Hond, H. Sancisi-Weerdenburg, (red.), <i>"Ik hadde de nieuwsgierigheid". De reizen door het Nabije Oosten van Cornelis de Bruijn (ca. 1652-1727)</i> (P. Rietbergen)	476
J. Vermeulen, <i>Sultans, slaven en renegaten. De verborgen geschiedenis van het Ottomaanse rijk</i> (I. van der Vlis)	478
J. Tulard, <i>Les vingt jours (1er - 20 mars 1815): Napoléon ou Louis XVIII?</i> (A.J.C.M. Gabriëls)	480
U. von der Heyden en J. Becher, (eds.), <i>Mission und Gewalt. Der Umgang christlicher Missionen mit Gewalt und die Ausbreitung des Christentums in Afrika und Asien in der Zeit von 1792 bis 1918/19</i> (P. Rietbergen)	482
G. Termorshuizen, <i>Journalisten en heethoofden. Een geschiedenis van de Indisch-Nederlandse dagbladpers 1744-1905</i> (J. de Jong)	483
L. Jensen, <i>'Bij uitsluiting voor de vrouwelijke sekse geschikt'. Vrouwen tijdschriften en journalistes in Nederland in de achttiende en negentiende eeuw</i> (M. Hülsken)	486
A. Green, <i>Fatherlands. State-building and nationhood in nineteenth-century Germany</i> (H. Henrichs)	488
R. Kuiper, <i>'Tot een voorbeeld zult gij blijven!'. Mr. G. Groen van Prinsterer (1801-1876)</i> (H. te Velde)	492
I. Kershaw, <i>Hitler. 1889-1936: Hubris en Hitler. 1936-1945: Nemesis</i> (J. Pekelder)	493
J.J. Mearsheimer, <i>The tragedy of Great Power politics</i> (R. Aspeslagh)	496

Aankondigingen

J. Bowker (ed.), <i>The Cambridge Illustrated History of Religions</i> (C. Wilders)	499
J.C. Kort, <i>Repertorium op de lenen van Gaasbeek. De hofsteden Abcoude (1270-1664), Wijk (1335-1664), Woudenberg (1368-1648) en het leenhof van Simon en Hendrik van Haarlem (1388-1650)</i> (J. Savelkoul)	500

Inhoud

115e jaargang 2002
nummer 4

Artikelen

Peter Rietbergen

De VOC herdenken?

504

Deze inleiding gaat in op de sociaal-culturele en politiek-ideologische implicaties van grootschalige herdenkingen, specifiek met betrekking tot de nationale 'viering' van 400 jaar VOC. De benutting van het verleden voor politieke en economische doeleinden kan de historicus niet ontgaan en verdient hier daarom aandacht. Daarnaast wordt de wetenschappelijke oogst van de VOC-herdenking geëvalueerd.

Els M. Jacobs

De Verenigde Oost-Indische Compagnie: een veelkantig handelsbedrijf

525

Nieuw onderzoek heeft de afgelopen jaren veel bestaande ideeën over de VOC op de helling gezet. Dit artikel inventariseert de nieuwe inzichten, waarbij de nadruk ligt op de commerciële activiteiten. Deze vormen immers de kern van het bedrijf, waaruit alle andere dimensies voortkomen.

Dirk Kolff

De Engelse Oostindische Compagnie

544

Het Europese uitgangspunt van de East India Company vertoont veel overeenkomsten met dat van de VOC, maar het eindpunt van de twee compagnieën verschilt. Dit artikel laat zien hoe de divergentie omstreeks 1680 gestalte kreeg en geconsolideerd werd, waarna de EIC in 1772 een onomkeerbare wending maakte van commercieel naar agrarisch imperium.

Dick Kooiman

Ceremoniële uitwisseling tussen Indiase vorsten en Britse bestuurders

565

In de relatie tussen Indiase vorsten en koloniale bestuurders bestond veel aandacht voor ceremonieel, vooral bij officiële ontvangsten en bezoeken. Was dat ceremonieel alleen maar een bijkomstig ornament of vormde het een zelfstandig machtsdomein?

En was de wedijver tussen verschillende vorsten om statusattributen zoals saluutschoten of een hogere zetel louter uitdrukking van een oriëntaalse obsessie voor uiterlijk vertoon?

Boekbesprekingen

J.D. Hughes, <i>An environmental history of the world. Humankind's changing role in the community of life</i> (H. van Zon)	584
B.D. Metcalf en T.R. Metcalf, <i>A concise history of India</i> (D. Kolff)	586
A. Rigney, <i>Imperfect histories. The elusive past and the legacy of romantic historicism</i> (E. Jonker)	588
M. Grever en H. Jansen (eds.), <i>De ongrijpbare tijd. Temporaliteit en de constructie van het verleden</i> (M. Becker)	591
A. Dalby, <i>Empire of pleasures. Luxury and Indulgence in the Roman World</i> (R. Hartel)	593
A. Samellas, <i>Death in the Eastern Mediterranean (50-600 A.D.). The Christianization of the East: An Interpretation</i> (O. Hekster)	596
R.E.V. Stuip, C. Vellekoop (eds.), <i>Omgang met het verleden</i> (J. van Moolenbroek)	597
H. Nicholson, <i>Love, War and the Grail. Templars, Hospitallers and Teutonic Knights in Medieval Epic and Romance, 1150-1500</i> (W. van Anrooij)	599
J.F. Böhmer, F. Opll, <i>Regesta Imperii IV. Ältere Staufer. Zweite Abteilung. Die Regesten des Kaiserreiches unter Friedrich I. 1152 (1122)-1190, 3. Lieferung 1168-1180</i> (A. Janse)	601
M.C. Le Bailly, <i>Recht voor de raad. Rechtspraak voor het Hof van Holland, Zeeland en West-Friesland in het midden van de vijftiende eeuw</i> (D. Heirbaut)	602
H.G. Koenigsberger, <i>Monarchies, States Generals and Parliaments. The Netherlands in the fifteenth and sixteenth centuries</i> (G. de Bruin)	604
A. Kohnle, <i>Reichstag und Reformation. Kaiserliche und ständische Religionspolitik von den Anfängen der Causa Lutheri bis zum Nürnberger Religionsfrieden</i> (J. van Eijnatten)	606
J.A. Somers, <i>De VOC als volkenrechtelijke actor</i> (P. Rietbergen)	608
H. Grotius, <i>De imperio summarum potestatum circa sacra</i> (E. Haitzma Mulier)	610
W. Otterspeer, <i>Groepsportret met Dame. De vesting van de macht. De Leidse universiteit 1673-1775</i> (L. Dorsman)	611
C. Werkstetter, <i>Frauen im Augsburger Zunfthandwerk. Arbeit, Arbeitsbeziehungen und Geschlechterverhältnisse im 18. Jahrhundert</i> (A. Schmidt)	612

A. Roberts, <i>Napoleon and Wellington</i> ; M. Adkin, <i>The Waterloo companion. The complete guide to history's most famous land battle</i> (J. Gabriëls)	615
P. Blicke, <i>Kommunalismus. Skizzen einer gesellschaftlichen Organisationsform. Dl. 1 & 2</i> (M. Prak)	618
R. van der Laarse (red.), <i>Van goeden huize. Elite in en rondom Alkmaar in de negentiende eeuw</i> (A. Huussen jr.)	620
J. Dankers, J. van der Linden & J. Vos, <i>Spaarbanken in Nederland: ideeën en organisatie, 1817-1990</i> (S. de Boer)	622
Sebastian Haffner, <i>Überlegungen eines Wechselwählers</i> (R. Roowaan)	623
A.M. Stuyt, <i>Twee eeuwen onrecht op de Balkan. Een Europese uitdaging</i> ; M. Faber, <i>Novi dan!, nieuwe dagen. Oorlog en biografie in Banja Luka, Bosnië-Herzegovina</i> (F. Baudet)	625
A. Klabunde, <i>Magda Goebbels</i> (H. Piersma)	628
R. Gellately, <i>Backing Hitler. Consent and coercion in nazi Germany</i> (J. Pekelder)	630
E. Paris, <i>Long shadows. Truth, lies and history</i> (U. Jansz)	632
R. Hohls en K. Jarausch (Hrsg.), <i>Versäumte Fragen. Deutsche Historiker im Schatten des Nationalsozialismus</i> (J. Pekelder)	634
E. van der Knaap, <i>De verbeelding van nacht en nevel. Nuit et Brouillard in Nederland en Duitsland</i> (P. Caljé)	636

Aankondigingen

W.D. Voorthuysen, <i>Koopman Amsterdam. Beknopte economische geschiedenis van Amsterdam 1200-1795</i> (C. Wilders)	639
--	-----